

Pomenska motivacija hišnih imen v Bovcu

Hišna imena so zemljepisna lastna imena, s katerimi poimenujemo naseljeno ali nenaseljeno hišo s hišno številko v naselju ali delu naselja (Klinar et al. 2012: 13). So prepoznavni znak, ki posameznika oziroma družino v (predvsem podeželskih, a tudi mestnih) okoljih natančneje določajo kot priimek, obenem pa so lahko tudi starejša od priimkov (*Pri Mraku*). Medtem ko hišna imena niso dedna, ampak se držijo hiše in se z menjavo lastnika načeloma ne spreminjajo, so priimki dedna imena, vezana na pripadnike iste rodbine. Priimki so nastali v Beneški republiki v 11. stoletju in se od tam razširili v dežele pod neposredno oblastjo in upravo Beneške republike in najprej v neposredni bližini izven njenih meja. V Trstu so se uveljavili v 12. in 13. stoletju, v osrednjemoslovanskem prostoru pa sredi 15. stoletja. Priimki so običajno v nekem obdobju uradno rabljena hišna imena.

Ker je velika večina hišnih imen nastala iz imena hišnega gospodarja ali hišne gospodinje (navadno imajo strukturni tip predložne besedne zveze s predlogom *pri* + mestnik ednine imena hišnega gospodarja ali hišne gospodinje, npr. *Pri Jošču*, *Pri Marti*), je določanje pomske motivacije hišnega imena navadno določanje pomske motivacije osebnih imen, iz katerih so le-ta nastala.

Prispevek temelji na gradivu, zbranem v Bovcu leta 2014 in 2015.

Hišna imena se etimološko glede na poimenovalno motivacijo delijo v naslednje skupine:

1. hišna imena iz osebnih lastnih imen, po navadi so to rojstna (tudi krstna) imena gospodarjev ali gospodinj (*Pri Adelču*, *Pri Flipču*, *Pri Jakominju*, *Pri Jernu*, *Pri Kaconu*, *Pri Pavelnu*, *Pri Tomažinu*, *Pri Katrenču*, *Pri Marti*);
2. hišna imena iz poimenovanj za poklic oz. dejavnost gospodarja/gospodinje; posebno pozornost je treba posvetiti hišnim imenom, nastalim iz poimenovanja statusa, ki navadno lahko kaže, da je nekdo imel opravka z nekom s to funkcijo (*Pri Kavcu*, *Pri Kovaču*, *Pri Lejčerju*; *Pri Kraljču*, *Pri Španu*);
3. hišna imena, nastala iz telesnih, duševnih in drugih lastnosti gospodarja/gospodinje; posebno mesto zavzemajo imena, nastala iz poimenovanj živali (in redkeje rastlin), ki so navadno prenesena poimenovanja, motivirana iz lastnosti poimenovane osebe (*Pri Ruscu*, *Pri Škrbcu*, *Pri Pičlici*, *Pri Muhču*);
4. hišna imena, nastala iz (krajevnih, pokrajinskih, deželnih, narodnostnih) zemljepisnih lastnih imen, ki niso vezana na lokacijo domačije, temveč na poreklo gospodarja/gospodinje (*Pri Trentarju*, *Pri Trnovcu*, *Pri Dolencu*, *Pri Nemčču*, *Pri Lahecu*);

5. hišna imena, nastala glede na lokacijo oz. funkcijo domačije (*Pri Rejdarju, Pri Vrhovih, V govfu, V mlinu*);
6. (v novejši dobi) hišna imena, nastala iz priimkov (v preteklosti je priimek nastal iz hišnega imena) (*Pri Cviterju, Pri Čovpiju*).

Hišna imena veliko povedo o jeziku nekoč in zunajjezikovni stvarnosti v preteklosti. V jeziku se marsikaj izgublja, nekatera občnoimenska poimenovanja se ohranjajo samo še v lastnih imenih (**pi:čla* 'puran' → *Pri Pičlici*). Poimenovanja hišnih gospodarjev in hišnih gospodinj pa razkrivajo tudi, kakšna imena so nosili naši predniki, s čim so se ukvarjali, kako se je prebivalstvo gibalo, katere lastnosti so bile nenavadne, razločevalne ipd.

Viri in literatura:

Bezljaj, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*, 3. in 4. knjigo dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.

Bezljaj, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika IV: Š–Ž*, avtorji gesel France Bezljaj, Marko Snoj in Metka Furlan, uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

Bon, Mija: *Ledinska in hišna imena v Bovcu*: diplomsko delo. Ljubljana, 2015.

Brozovič, Maruša: *Ledinska in hišna imena v vasi Selšček*. Ljubljana: Znanstvena založba FF, Oddelek za slovenistiko, 2013.

Dapit, Roberto: *Cognomi e nomi di famiglia dell' Alta Val Torre*. Lusevera: Comune, 2001.

Ivančič Kutin, Barbara: *Slovar bovškega govora*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.

Klinar, Klemen: *Kako se pri vas reče? Hišna imena v [...]*. Zbral in uredil Klemen Klinar. [Hišna imena na Gorenjskem, do leta 2015 izšlo 35 knjižic]. Jesenice: Razvojna agencija Zgornje Gorenjske. www.hišnaimena.si, 2009–2016.

Klinar, Klemen; Škofic, Jožica; Šekli, Matej; Piko-Rustia, Martina: *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen*. Jesenice–Celovec: Gornjesavski muzej Jesenice, 2012.

Merkù, Pavle: *1300 primorskih priimkov*. Trst: Mladika, 2004.

Snoj, Marko: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan, 2016.

Šekli, Matej: *Zemljepisna in osebna lastna imena v kraju Livek in njegovi okolici*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008.

Torkar, Silvo: Priimki na Slovenskem. *Jezikoslovni zapiski* 8/2. 71–79, 2002.